

Interview met prof. dr. Jan H. Hulstijn, leerstoelgroep tweede-taalverwerving, Faculteit Geesteswetenschappen, Universiteit van Amsterdam (hulstijn@uva.nl)
Interview in 2004 gepubliceerd op de website van de Wereldomroep, onder "WereldExpats"

Veel gestelde vragen over vreemde talen leren

Vraag 1. Is het veel moeilijker om op latere leeftijd een taal te leren? Met andere woorden: leren kinderen sneller een vreemde taal dan volwassenen? Zo ja, hoe komt dat?

Antwoord. Leersnelheid is geen kwestie van leeftijd (behalve wanneer mensen op latere leeftijd problemen krijgen met hun gehoor of geheugen). Snelheid is in de eerste plaats een kwestie van hoeveel contact je hebt met de taal in een bepaalde hoeveelheid tijd, en dat staat in principe los van leeftijd. Volwassenen (en oudere kinderen) die kunnen lezen en schrijven, die op school gewend geraakt zijn aan "feitjes stampen" en iets geleerd hebben over woordsoorten en zinsbouw, kunnen in sommige opzichten op korte termijn zelfs sneller vooruit komen dan vierjarigen die nog niet geletterd zijn. Ouderen kunnen daarom bijvoorbeeld sneller dan vierjarigen een behoorlijke leesvaardigheid opbouwen. Ze zullen het echter moeilijker hebben met de uitspraak (zie het antwoord op de volgende vraag). En natuurlijk is het zo dat als oudere mensen last krijgen met bijvoorbeeld hun geheugen, dat dat ook vertragend werkt op het leren van talen.

Vraag 2. Kun je als volwassenen ooit nog een taal vloeiend leren spreken?

Antwoord. Vloeiend wel maar meestal niet zonder accent. Het komt slechts bij hoge uitzondering voor dat je aan mensen die na de puberteit een vreemde taal zijn gaan leren, niet kunt horen dat het hun moedertaal niet is. Ouderen kunnen echter best leren zich vlot en moeiteloos ("vloeiend") in de vreemde taal uit te drukken.

Vraag 3. Bestaan er moeilijke en makkelijke talen om te leren? Zo ja, is er een taal aan te wijzen als de makkelijkste taal (bijvoorbeeld Engels)?

Antwoord. Als je het leren van een vreemde taal indeelt in een beginfase en alles wat ná de beginfase komt, dan kun je zeggen dat je vooral in de beginfase meer bereikt met een verwante dan een niet-verwante taal. Maar een (bijna) perfecte beheersing van zowel een verwante als een niet verwante taal kost vele jaren, dus op de lange termijn zijn de verschillen minder dan in de beginfase. In het algemeen kun je zeggen dat Engels, Duits en de Scandinavische talen voor Nederlanders de makkelijkste talen zijn. Maar eigenlijk zou je de vraag apart moeten beantwoorden per onderdeel van de taal. Bijvoorbeeld: het Duits is voor Nederlandstaligen lastiger dan het Engels wat de naamvallen betreft maar makkelijker wat betreft zinsbouw en spelling.

Vraag 4. Bestaan talenknobbels?

Antwoord. Misschien zal genetisch onderzoek ooit nog eens laten zien dat er reeds bij de geboorte verschillen zijn tussen mensen in 'aanleg' om talen te leren, maar op dit moment is er geen enkele aanwijzing dat zulke verschillen er bij de geboorte zijn. In lichamelijk en geestelijk opzicht ontwikkelt elk mens zich op zijn of haar eigen wijze en de verschillen die

zo tussen mensen ontstaan kunnen ook het gemak waarmee ze vreemde talen leren beïnvloeden. De een heeft bijvoorbeeld een beter 'oor' en geheugen voor vreemde klanken en woorden dan de ander. Maar dat betekent niet dat de daarmee gepaard gaande verschillen in neurale processen teruggaan op bij de geboorte aanwezige structuren in de hersenen. Het goede nieuws is vooral dat de vraag naar het bestaan van talenknobbels geen praktische consequenties heeft. Ondanks het bestaan van onderlinge verschillen kunnen alle mensen een vreemde taal leren verstaan en spreken (voor zover ze geen problemen hebben met hun gehoor of met hun verstandelijke vermogens).

Vraag 5. Hoeveel talen kan een mens leren op een redelijk niveau? Of is er een limiet?

Antwoord. In theorie is er geen limiet. Er zijn gevallen bekend van mensen die 7 of 8 talen vloeiend spreken. Alleen, als je een taal goed wil leren beheersen dan kost dat veel tijd. Dus het is vooral een kwestie van hoeveel tijd en moeite je eraan kunt en wilt besteden.

Vraag 6. Is het makkelijker een nieuwe taal te leren als je al meerdere talen hebt geleerd? Ook als de nieuwe taal compleet anders is (bijvoorbeeld Spaans en Japans)?

Antwoord. Ja want bij het leren van je eerste vreemde taal ervaar je dat je de ene taal niet woord-voor-woord kunt omzetten in de andere. Je ontwikkelt als het ware een gevoel voor de betrekkelijkheid van alle talen, en dus ook van je moedertaal. Stel dat je met vijfjarige kinderen een spelletje wilt spelen waarin je de woorden opzettelijk verwisselt. De kinderen moeten een dierenverhaal vertellen met een plaatjesboek erbij maar de hond moeten ze 'poes' noemen, de poes 'konijn' en het konijn moeten ze 'hond' noemen. Onderzoek heeft uitgewezen dat jonge kinderen die tweetalig opgroeien, in zo'n spelletje minder fouten maken dan kinderen die eentalig zijn. Ook in ander opzicht kan het leren van een eerdere vreemde taal het leren van een latere vreemde taal vergemakkelijken. Je weet dan al dat het leren en gebruiken van een vreemde taal gepaard kan gaan met momenten van frustratie en gêne en je hebt dan misschien al ontdekt hoe je daarmee om kunt gaan.

Vraag 7. Als je al een taal redelijk goed hebt geleerd en je begint weer aan een andere taal, is er dan een kans dat de talen gaan interfereren?

Antwoord. Ja zeker, vooral als die talen aan elkaar verwant zijn. Als je eerst Spaans leert en daarna Portugees, dan zul je zeker de talen wel eens door elkaar halen. Daar staat tegenover dat het leren van Portugees wel relatief makkelijk is en minder tijd kost, als je eerst Spaans geleerd hebt dan wanneer Portugees je eerste vreemde taal is. Interferentie is een heel natuurlijk fenomeen. Als je de taal foutloos wilt spreken dan moet je moeite doen om de interferentiefouten af te leren. Maar laat je zelfvertrouwen en je plezier in het leren en gebruiken van vreemde talen niet ondermijnen door het feit dat je interferentiefouten maakt. Ze maken deel uit van een natuurlijk leerproces.

Vraag 8. Het schijnt zo te zijn dat eerder geleerde talen beter blijven hangen. Is dat ook zo? Waarom?

Antwoord. Dat is tot op zekere hoogte juist. Er is zelfs een Engels gezegde dat luidt "last in first out". Maar het gaat eigenlijk niet om de volgorde waarin je met het leren van je vreemde talen begonnen bent, maar meer om de vraag in hoeverre je je talen onderhouden hebt. Dus je kunt eerder zeggen dat talen die je weinig gebruikt ook eerder wegzakken dan talen die je veel gebruikt. (Bij meertalige mensen die, bijvoorbeeld door een ernstig ongeval, hersenletsel hebben opgelopen, kan het overigens wel voorkomen ze in de eerste weken na het ongeval hun moedertaal kwijt zijn maar een vreemde taal niet.)

Vraag 9. Uit documentaires over de Nederlandse gemeenschap in bijv. Australië blijkt dat veel oudere, dementerende mensen steeds minder in staat zijn om Engels te spreken en te lezen. Ze vallen volkomen terug op hun moedertaal, het Nederlands. Hoe komt dat?

Antwoord. Dat heeft te maken met het afsterven van cellen en de verbindingen tussen verschillende hersengebieden. Dikwijls lijkt hier het principe 'last in first out' op te gaan (genoemd in het antwoord op de vorige vraag). We leven sinds ongeveer 1990 in het tijdperk van de 'cognitieve neurowetenschappen' en we kunnen uit die hoek de komende jaren een preciezer antwoord op deze vraag verwachten.

Vraag 10. Er wordt beweerd dat baby's in principe alle talen kunnen leren, maar dat het strottenhoofd zich vervolgens vormt naar de taal waarin het kind wordt opgevoed. Na het vierde jaar zit dat strottenhoofd 'vast' en wordt het bijna onmogelijk om nog de klanken van een erg afwijkende taal te leren maken. Klopt dat?

Antwoord. Nee en ja. Het is op zich fysiek niet onmogelijk dergelijke klanken op latere leeftijd te leren maken maar het komt zelden voor dat mensen die na de puberteit begonnen zijn met het leren van een vreemde taal, die taal uiteindelijk geheel accentloos spreken. Wat de perceptie van taal betreft (dus niet de productie, zoals in de uitspraak), ligt volgens sommigen het moment waarop baby's als het ware "voor hun moedertaal kiezen" al halverwege het eerste jaar. Het is dus niet alleen een kwestie van taalproductie dat je bepaalde klanken na een bepaalde leeftijd niet goed meer kunt maken, maar vooral een kwestie van taalperceptie: doordat je bepaalde klanken niet goed kunt waarnemen, kun je ze niet makkelijk produceren.

Vraag 11. Waarom kunnen Nederlanders die bijvoorbeeld naar Amerika zijn geëmigreerd na tien jaar niet meer accentloos Nederlands praten?

Antwoord. Omdat je hersens en je articulatieorganen zich instellen op die taal die recentelijk het meest gehoord en gesproken is. Een nauwkeuriger antwoord ligt in het verschieft met de vlucht die de cognitieve neurowetenschappen nu aan het nemen zijn. Overigens zijn er wel degelijk in andere landen wonenden Nederlanders die in staat blijven accentloos Nederlands te spreken.

Vraag 12. Is er een verband tussen muzikaliteit en taalgevoel?

Antwoord. Daarnaast is heel weinig onderzoek gedaan. Er is een bekend onderzoek uit de jaren dertig en een in de jaren zeventig van de 20e eeuw. De uitkomsten waren in beide

gevallen onduidelijk. Toevallig heeft een student van mij in 2003 hier een scriptie-onderzoek aan gewijd. Hij en ik houden het er voorlopig op dat er een verband bestaat tussen de capaciteit voor het onthouden van klanken en melodieën aan de muzikant en de capaciteit voor het onthouden van spraakklanken en zinnen aan de taalkant. Ik verwacht ook op dit terrein veel van de cognitieve neurowetenschappen.

Vraag 13. Is het beter om in het begin (de eerste lessen - als je dus nog geen woord spreekt) een taal te leren van een native speaker of van een Nederlandse docent?

Antwoord. Een native speaker van de te leren taal is belangrijker in een vervolgcursus dan in een begincursus. Een begincursus kan best door een Nederlandse docent gegeven worden, mits haar of zijn beheersing van de taal (vooral de uitspraak) heel behoorlijk is. Als ik morgen naar Thailand moest verhuizen en daar de taal moest leren (bijvoorbeeld omdat ik daar een aantal jaren moet werken en in het Thai moet communiceren), dan zou ik persoonlijk, voor de eerste lessen, de voorkeur geven aan een docent die naast het Thai ook een taal beheerst die ik ook beheers (bijvoorbeeld het Engels), zodat we via die taal op efficiënte wijze informatie over de taalstudie kunnen uitwisselen. Voor een vervolgcursus zou ik een docent willen hebben die het Thais als moedertaal spreekt.

Vraag 14. Ik woon nu in Engeland en spreek goed Engels. Ik wil nu Frans gaan leren. Kan ik dat beter doen vanuit mijn moedertaal, het Nederlands, of vanuit mijn lokale taal, het Engels?

Antwoord. Er is niets op tegen om dat vanuit het Engels te doen.

Vraag 15. Hoe krijg je een taal het allersnelst onder de knie? Is er een truc voor, of een basismethode?

Antwoord. Dit is natuurlijk de hamvraag - overigens zo oud als de geschiedenis en er zijn in de loop der tijden allerlei methoden gepropageerd, al dan niet door "goeroes". Ik vrees dat er geen simpel antwoord op deze vraag mogelijk is. Het antwoord hangt onder meer af van de doelen die je wilt bereiken, je ervaring, de beschikbare tijd, je motivatie enz. De Nederlander die naar een vreemd land gaat en de taal vooral in mondelinge contacten wil kunnen gebruiken zou ik de volgende twee dingen willen aanraden:

1. Studeer niet alleen maar met een boek, maar zorg ook dat je audio-materiaal hebt om jezelf te trainen in het verstaan van de taal (audiocassettes, audio-cd's, intra- of internet). Herhaal het audio-materiaal net zo lang tot je alles kunt verstaan zonder de steun van de gedrukte tekst nog nodig te hebben.
2. Probeer een native speaker (of een nonnative speaker die de taal goed beheerst) te vinden die een paar keer per week bereid is met je te oefenen in eenvoudige, aan jouw niveau aangepaste, gesprekken.

Vraag 16. Heeft het zin, voordat we verhuizen naar Rusland, al op Russische cursus te gaan? Of kost het ons heel veel moeite en kunnen we beter lessen volgen zodra we ter plekke zijn?

Antwoord. Een begincursus die gericht is op het leren van de belangrijkste woorden en het verstaan van eenvoudige taal (met audio-materiaal zoals in het antwoord op vraag 15

vermeld) en - in het geval van het Russisch - op het leren van het schrift, kun je net zo goed, zo niet beter, in Nederland doen. Als je de tijd hebt om zo'n begincursus te doen vóór je vertrek, zou ik dat sterk aanraden. Als je eenmaal in Rusland aangekomen bent, komen er zoveel nieuwe dingen op je af en heeft je hoofd zoveel nieuwe informatie en indrukken te verwerken, dat je waarschijnlijk niet elke dag een of twee uur in rust aan je studie Russisch kunt besteden.
